

חינוך לחיים

פרשת מטות

‘וַיֹּאמְרוּ גְדֵרוֹת צֶאֱן נִבְנֶה לְמִקְנֵנוּ פֶּה וְעֵרִים לְטַפֵּינוּ’ – אומר רש"י חסים היו על ממונם יותר מבניהם ובנותיהם ולכאורה דבר פלא הוא, איך יתכן שבני גד וראובן החשיבו את ממונם יותר מאשר משפחותיהם, דבר כזה לא מצוי אפילו בין הגויים וכיצד יתכן שיהיה כך אצל בני – בני דור דעה??

נראה לומר שאמנם משפחותיהם של שבטים אלו היו חשובים בעיניהם יותר מאשר צאנם ואילו היו צריכים לבחור בין ערים לטפם או גדרות לצאנם, בודאי היו בונים ערים לטפם. אלא שכאן השאלה היתה למי זכות 'קדימה' בלבד!! איזה משני העניינים קודם לחברו. וכיוון שגדרות צאן הם מבנים פשוטים ועבריים ובנייתם אורכת זמן קצר, ואילו בניית ערים למגורי אנשים אורכת זמן רב ודורשת מחשבה רבה, חשבו בני גד וראובן שנכון יהיה להקדים את בניית גדרות הצאן כדי שצאנם יהיה שמור מיד ויהא פנאי לבנות את ערי המגורים כראוי.

על כך הוכיחם משה רבינו ואמר להם: 'לא כן עשו, העיקר עיקר והטפל טפל' שאומנם יתכן שמבחינה מעשית צדקו בני גד וראובן וכדאי היה להקדים את גדרות הצאן, ברם מעשה זה יש בו גילוי והוכחה שמבחינה מסוימת בתוך תוכם חשוב הצאן יותר מאשר משפחותיהם כי רצו לבנות אותם בראשונה גם אם יש בכך רווח לשעתו. ולפיכך אמר להם משה עכשיו שאתם הולכים לעזוב את המשפחה למשך 14 שנות כיבוש עליכם להרגיש ולהדגיש שבני המשפחה הינם חשובים לכם מכל. וכל מחשבותיכם צריכות להיות נתונים להם. כי החינוך צריך לא רק להעשות אלא גם להראות!!!

וזה יסוד גדול בחינוך שבכדי לחנך כראוי את הילדים חובה על האדם שאהבתו למשפחתו תהיה מושרשת בהנהגתו, עד שיראו ילדיו ובני ביתו וירגישו שנמצאים תדיר על לוח ליבו, וראשו ומחשבתו נתונים תמיד עליהם, שתמיד יראו שהם במקום הראשון, ומתוך כך יפתח ליבם להקשיב לו ולקבל ממנו מרות וחינוך.

כעין זה מצינו בגמ' בהנהגתו של רבי חייא בכתובות ק"ג שהיה זורע פשתן ומגדלו ומנפץ את סיביו וטווה מהם חוטים ומהחוטאים אורג רשתות וצד צבאים, ולאחר מכן הי מעבד את עורותיהם לקלף, וכותב את התורה כדי ללמד בהם את ילדי ישראל. ולכאורה מדוע טרח כל כך בהכנה, מדוע לא קנה צבאים או עורות ובכך תקצר הדרך לעשיית ספרי התורה ?? יתירה מזאת וכי לא היו מצויים ס'ת אחרים הלא זה ארך זמן רב עד שיגדל הפשתן, יצדו הצבאים, יעבדו העורות ויכתב ס'ת האם לא מוטב היה לקצר את התהליך ולהתחיל יותר מוקדם ללמוד התורה??

ונראה שרבי חייא רצה להראות לתלמידיו במעשיו אלו עד כמה חשוב לו לימוד תורתם. ולכן טרח בעצמו והכין ספרי תורה מיוחדים כדי שילמדו מתוכם ובכך המחיש לתלמידיו את רצונו ללמד אותם ואת החשיבות התורה ולומדיה ובאופן זה פתח את ליבם ללימוד התורה. וכה חשוב היה הדבר לרבי חייא עד שסבר שעדיף לעכב את תחילת לימוד התורה של תלמידיו ובלבד שלימוד זה יעשה בצורה הטובה ביותר כדי להגביר את חשקם ואהבתם לתורה. ועל כך אמרו בגמ' שגדולים היו מעשי חייא, שכן אותה חשקת הלימוד היא היא שגרמה לכך שלא נשתכחה תורה מישראל וכפי שאמר רבי חייא בעצמו 'אנא עבדי דלא משתכחיה תורה מישראל' בדרך זו צריך להתנהג כל מחנך עליו למצוא דרכים שונות ורבות כדי לתת לתלמידיו את ההרגשה שהם הכי חשובים בעיניו ולהראות להם את גודל אהבתו אליהם ואת רוב שמחתו ללמדם כדי לפתוח את ליבם ללימוד התורה.

וצריך לזכור תמיד שמשה לימד אותנו לקח בערכים ובסדרי העדיפויות - קודם המשפחה והילדים שהם המטרה ומשאת החיים וגולת הכותרת היא חינוך הילדים והכוונתם בנתיבות החיים ורק אח"כ הרכוש שהוא המשני וטפל אליו כי מהרכוש לא נשאר לך זכר אבל אם תשקיע בחינוך הילדים הם ישארו לשם ולשארית לדרכך ומורשתך – "עמלנו אלו הבנים" את עיקר העמל והיצירתיות עלינו לנתב לחינוך הילדים. ועפ"ז מסביר הרש"ר הירש על הפס' 'ויקרא לה נבח בשמו' - לה אינו מפיק ה', וראיתי ביסודו של ר' משה הדרשן, לפי שלא נתקיים לה שם זה, לפיכך הוא רפה שמשמע מדרשו כמו "לא" [רש"י]. ושואל הרב הירש, אם בין כך ובין כך לא נתקיים לה שם זה, לשם מה התורה מספרת לנו שנבח קרא עיר בשמו? ומתרץ הרש"ר הירש, בנוהג שבעולם, מלכים ושליטים קוראים את שמות הערים הגדולות של מדינתם על שמם, כדי להאדיר את שמם ותהילתם בעיני בני עמם, וכדי ששמם יישאר חקוק בזכרונם ויהא נישא בכפיהם. באה התורה ללמדנו כי אין בזה שום ערך ותכלית, אדם קורא עיר על שמו, אבל לא נותר מזה כלום. הדבר היחיד שמשאיר אחריו האדם, אלו מעשיו הטובים, מהם נהנו בני עמו בחייו ויוסיפו ליהנות ממנו גם לאחר מותו. ובניו שממשיכים את מורשתו ודרכו. וכך אמרו חז"ל, עיקר תולדותיהם של צדיקים מעשים טובים. וכן כתוב בירושלמי - "אין עושין נפשות מצבות לצדיקים, דבריהם הן זכרון".

לע"נ אבי מורי ר' חיים ב"ר ישעיהו ז"ל

משה בירנבוים - birmoshe@gmail.com